

Іван Федорович БАБАЄВ*(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)*

СУТНІСТЬ ЮРИДИЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЯК ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглянуто сутність юридичного супроводження підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Акцентовано на важливості підприємництва як складової економічного розвитку держави, що сприяє створенню валового внутрішнього продукту, підвищенню рівня зайнятості, залученню інвестицій та стимулюванню інноваційних процесів. Підкреслено, що у сучасних умовах, зокрема під впливом глобальних економічних змін, внутрішньополітичної нестабільності та воєнного стану, юридичне супроводження набуває ключового значення для захисту прав і інтересів бізнесу, а також для забезпечення його сталого функціонування. Наголошено, що адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності є багатогранним процесом, який охоплює норми, спрямовані на створення сприятливого середовища для бізнесу. У сфері наукових дискусій розглянуто різні підходи до розуміння цього явища: як цілісного механізму, що забезпечує упорядкування та організацію діяльності суб'єктів правовідносин, або як комплексу дій, що здійснюються уповноваженими органами влади для регулювання суспільних процесів. Представлено аргументи щодо важливості застосування системного підходу до адміністративно-правового регулювання, враховуючи його широкий спектр функцій, включаючи контроль, регулювання та забезпечення стабільності. На основі аналізу праць українських вчених наведено ознаки адміністративно-правового регулювання, серед яких називаються забезпечення реалізації державних цілей, систематичність і наявність спеціально уповноважених суб'єктів, що здійснюють регуляторний вплив. Доведено, що юридичне супроводження підприємницької діяльності слід розглядати як об'єкт адміністративно-правового регулювання, під чим пропонуємо розуміти визначену в нормативно-правових приписах сукупність суспільних відносин, що виникають і знаходять свій розвиток у процесі надання фахівцями в галузі права правничих послуг, спрямованих на забезпечення юридичної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності за відповідними напрямками.

Ключові слова: юридичне супроводження, підприємницька діяльність, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правові засади, об'єкт, сутність.

Постановка проблеми. Підприємницька діяльність є невід'ємною

складовою економічного розвитку кожної держави, формуючи основу для створення валового внутрішнього продукту, залучення інвестицій, підвищення рівня зайнятості населення та стимулювання інноваційних процесів. Водночас, сучасні реалії, зокрема виклики, пов'язані з глобальними економічними змінами, внутрішньополітичною нестабільністю, а також запровадженням правового режиму воєнного стану, зумовлюють потребу в ефективному адміністративно-правовому регулюванні підприємницької діяльності. У цьому контексті юридичне супроводження підприємництва виступає важливим інструментом забезпечення сталого функціонування бізнесу, захисту його прав та інтересів, а також вирішення комплексних правових питань, які виникають у процесі підприємницької діяльності. Ба більше, адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності охоплює багатогранну систему правових норм, спрямованих на створення сприятливого середовища для бізнесу та забезпечення його правової підтримки. З огляду на що юридичне супроводження набуває ключового значення, адже воно дозволяє не лише запобігти правовим ризикам, але й забезпечити дотримання законодавства, ефективне ведення бізнесу та захист його інтересів.

Питання про організацію та реалізацію підприємницької діяльності загалом й її окремих напрямів зокрема, серед іншого юридичного супроводження, досліджувалася у працях таких науковців як О. Б. Андрєєва, Ю. Є. Атаманова, О. А. Беяневич, І. А. Бутирська, М. Д. Василенко, О. П. Гетманець, В. А. Довбиш, Ю. М. Жорнокуй, Д. В. Задихайло, О. Г. Кальман, С. В. Ківалов, Г. П. Марощак, О. М. Музичук, В. А. Омельчук, Б. М. Поляков, О. П. Подцерковний, Н. О. Саніахметова, С. С. Сериков, В. В. Сокурєнко, Р. Б. Шишка, О. М. Шуміло та інші. Праці цих вчених вдосконалили теоретичні та практичні аспекти підприємництва та його напрямів. Проте питанням щодо здійснення юридичного супроводження підприємницької діяльності увага майже не приділялась, відповідні науковці торкалися їх фрагментарно, в межах вивчення ширшої правової проблематики. Окрім цього, слід вказати й на постійне та стрімке оновлення чинного національного законодавства, що визначає правові засади як здійснення підприємницької діяльності, так і її юридичного супроводження по відповідним напрямам. Не можна оминати увагою й запровадження правового режиму воєнного стану, обумовленого збройною агресією проти нашої держави, що також має свій безпосередній вплив на здійснення підприємницької діяльності, ставить нові виклики перед підприємцями. Усе це в сукупності вказує на своєчасність і актуальність обраної тематики наукового дослідження.

Метою статті є визначення сутності юридичного супроводження підприємницької діяльності через призму адміністративно-правового регулювання, що дозволить глибше зрозуміти його значення для соціально-економічного розвитку держави, забезпечення правової стабільності та захисту бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сторінках фахової

літератури цілком слушно зауважують на тому, що підприємницька діяльність – це завжди певна форма правовідносин, яка означає, що її здійснення зазнає нормативно-правового врегулювання. У змісті суспільних відносин вирізняють матеріальний і юридичний аспекти. Матеріальним змістом будь-яких правовідносин є поведінка суб'єктів, а юридичним – суб'єктивні юридичні права й обов'язки, встановлені нормами права¹. При цьому слід підтримати позицію М. М. Тимошевич, який проаналізувавши наявні ознаки підприємницької діяльності вказує на ще одну важливу та суттєву з них, – її регулювання здійснюється за допомогою норм адміністративного права². У такому разі така діяльність постає як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Ба більше й усі процеси, які відбуваються у зв'язку зі здійсненням підприємницької діяльності, серед іншого, пов'язані із її належними забезпеченням по відповідним напрямам, як то здійснення її юридичного супроводження, також слід розглядати як об'єкти адміністративно-правового регулювання.

Говорячи про загальний сенс і значення адміністративно-правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин слід зазначити, що на сторінках фахової літератури цілком слушно відмічають, що воно є дуже складним, комплексним і багатограним явищем і водночас процесом³. При цьому на сьогодні можна відмітити декілька підходів щодо розуміння сутності адміністративно-правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Зокрема, окремі з представників науки адміністративного права сутність адміністративно-правового регулювання визначають як певного цілісного механізму. Зокрема, зазначається, що адміністративно-правове регулювання – це механізм імперативно-нормативного упорядкування й організації діяльності суб'єктів та об'єктів управління та формування стійкого порядку функціонування. Тривалість циклу послідовно здійснюваних дій, спонукання суб'єктів права діяти самостійно, здійснювати свої права та виконувати обов'язки в рамках встановлених режимів і процедур, забезпечення стабільності їх функціонування – таке призначення й прояв цього регулювання⁴. Даний підхід, на нашу думку, потребує деяких уточнень, оскільки в ньому фактично ототожнюється адміністративно-правове регулювання із механізмом його здійснення, який, окрім власне здійснення владного впливу, що регулює відповідну сферу суспільних відносин, включає ряд інших, не менш важливих елементів.

Саме тому більш вдалими виглядають позиції щодо розуміння

¹ Гармаш Д. О. Кримінальна відповідальність за порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом : дис... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2008. С. 62.

² Тимошевич М. М. Адміністративно-правовий механізм реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2024. С. 50–51.

³ Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2008. С. 39.

⁴ Бондаренко І. О. Організаційно-правові основи надання послуг в галузі митної справи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2006. С. 112; Іншин М. І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2005. С. 379.

сутності адміністративно-правового регулювання як комплексу певних дій, сукупності прийомів і засобів, унаслідок реалізації яких здійснюється владний вплив, що регулює певні суспільні відносини. Так, наприклад, досліджуючи сутність і зміст адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів публічного адміністрування у секторі безпеки України Р. В. Шаповал і Н. Ю. Цибульник зазначають, що адміністративно-правове регулювання – це сукупність певних засобів та прийомів, що застосовують органи виконавчої влади в процесі правозастосування для забезпечення контролю та регульовального впливу на управлінські відносини з боку адміністративного права. При цьому науковці вважають, що змістом адміністративно-правового регулювання, його головною метою виступає забезпечення відповідного добросовісного вчинення правозастосовної діяльності суб'єктів публічних адміністрацій шляхом застосування дозволів, заборон та приписів, тоді як очікуваним результатом такого регулювання суспільних відносин є встановлення порядку організації та діяльності суб'єктів, як тих, що наділені адміністративною владою, так і тих, що її не мають¹. У цілому погоджуючись з позицією вищенаведених вчених зазначимо, що, на нашу думку, адміністративно-правове регулювання, хоч і здійснюється в основному внаслідок діяльності органів виконавчої влади, однак не обмежується виключно ними, оскільки може знаходити свій прояв у межах діяльності будь-якого органу влади.

З огляду на що слід навести підхід І. Б. Тацишина, який цілком слушно зауважує, що адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований, організаційний і регулюючий вплив держави через систему органів і посадових осіб на процеси, які відбуваються в суспільстві. На додаток учений наводить ознаки адміністративно-правового регулювання, серед яких називає наступні:

- забезпечення реалізації цілей, завдань і функцій держави;
- воно реалізується спеціально уповноваженими суб'єктами, які наділені адміністративними повноваженнями;
- здійснюється систематично;
- являє собою цілеспрямовану діяльність;
- має ієрархічний характер тощо².

Таким чином, у загальнотеоретичному значенні під адміністративно-правовим регулюванням слід розуміти об'єктивізовану в нормативно-правових приписах сукупність засобів і прийомів, реалізуючи які уповноважені державою суб'єкти здійснюють владний регулюючий вплив на відповідну сферу суспільних відносин. При цьому саме відповідні суспільні відносини слід розглядати як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Так, на сторінках фахової літератури з філософії зауважують,

¹ Шаповал Р. В., Цибульник Н. Ю. Зміст адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів публічного адміністрування у секторі безпеки України. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 41/

² Тацишин І. Б. Адміністративно-правове забезпечення інформаційних відносин в галузі реклами : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Львів, 2009. С. 39.

що об'єкт – це філософська категорія, що позначає будь-яку дійсну чи уявну, уречевлену чи ідеальну реальність, яка розглядається як щось зовнішнє у відношенні до людини та її свідомості, і яка стає предметом теоретичної та практичної діяльності суб'єкта. На додаток, зауважує авторський колектив філософського енциклопедичного словника, реальність, що існує сама собою, виступає лише потенційним об'єктом. Принциповим означенням об'єкта є те, що він незалежно від своєї матеріальної чи ментальної природи стає в опозицію до суб'єкта, що, своєю чергою, є необхідною умовою самого існування суб'єкт-об'єктного відношення¹. З чого слідує, що будь-який об'єкт з позиції філософії розглядається як щось тісно пов'язане із суб'єктом певної діяльності.

На такому положенні справ наполягає і В. Л. Петрушенко у своїй монографічній праці «Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції» зауважуючи при цьому на тому, що в класичній філософії майже незаперечною вважалася теза про те, що об'єкт пізнання та діяльності передує суб'єкту, проте сучасна філософія визнає ці поняття співвідносними, взаємозалежними, а також доводить те, що це співвідношення може в різних пізнавальних ситуаціях і контекстах мати різний характер. Об'єкт можна вважати залежним від станів суб'єкта. Разом із тим науковець підкреслює той факт, що як у класичному, так і в некласичному розумінні поняття «об'єкт» пов'язується з існуванням в людській свідомості та пізнавальному досвіді чогось самовладного та самодостатнього, такого, що не створюється свідомістю та не може нею довільно змінюватися². Дещо подібний сенс категорії «об'єкт» прослідковується завдяки здійсненню її семантичного аналізу. Зокрема, як зауважує авторський колектив великого тлумачного словника сучасної української мови, слово «об'єкт» слід використовувати в наступних значеннях:

- явище, предмет, особа, на яких спрямовано певну діяльність, увагу й таке інше;
- предмет наукового та подібного дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції;
- пізнавана дійсність, що існує поза свідомістю людини та незалежно від неї;
- предмет, що розглядається з метою його використання за призначенням, вивчення³.

Тобто об'єктом адміністративно-правового регулювання буде те, на що воно власне спрямовано, тобто певні суспільні відносини з характерним для них складом. При цьому слід зазначити, що більшість учених-правознавців, незалежно від сфери їх наукових пошуків і спеціальності, під

¹ Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. С. 438.

² Петрушенко В. Л. Філософський словник : терміни, персоналії, сентенції. Львів : «Магнолія 2006», 2011. С. 147–148.

³ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.] Київ; Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2009. С. 803.

об'єктом адміністративно-правового регулювання розглядають відповідні суспільні відносини, прикладом чого можуть служити наступні позиції:

- насінництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це система суспільних відносин щодо здійснення комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на забезпечення виробництва, реалізації та використання насіння і садивного матеріалу рослин, які регулюються нормами адміністративного права¹.

- екологічна безпека як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це система суспільних відносин з приводу виявлення, запобігання і нейтралізації реальних або потенційних загроз природного чи техногенного характеру стану навколишнього природного середовища, забезпечення захисту інтересів, прав і свобод людини та громадянина, життєво важливих інтересів суспільства й держави, усунення умов для погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей².

- медико-соціальна експертиза як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це окрема сфера суспільних відносин, які складаються з приводу надання (отримання) медико-соціальних експертних послуг, і складова публічно-владної та публічно-сервісної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що провадиться з метою задоволення відповідного публічного інтересу та задля впорядкованості, охорони й розвитку цих відносин³.

Відтак юридичне супроводження підприємницької діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання слід розглядати як комплекс суспільних відносин, на які спрямовано регулюючий вплив уповноважених державою суб'єктів.

Висновки. Отже, підприємницька діяльність, будучи одним з ключових елементів національної економіки, потребує належного забезпечення за декількома подекуди тісно пов'язаними напрямками. Одним з таких провідних напрямів є здійснення юридичного супроводження підприємницької діяльності, що може включати представництво інтересів клієнта в державних органах, підприємствах, установах, організаціях; його консультування з юридичних питань, пов'язаних з веденням підприємницької діяльності, укладанням договорів, дотриманням нормативних вимог, захистом інтелектуальної власності; складання правових документів, таких як договори, заяви, скарги, позови, а також забезпечення юридичної експертизи документації; захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів господарювання під час кримінального чи адміністративного провадження; розробку стратегій правового захисту підприємницької діяльності від ризиків, пов'язаних з корупцією,

¹ Ярошенко А. С. Насінництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2014. Вип. 26. С. 204.

² Ємець Л. О. Адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави: дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2018. С. 37.

³ Бондарь В. П. Медико-соціальна експертиза як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 254. http://lsei.org.ua/1_2023/60.pdf.

недобросовісною конкуренцією чи порушенням законодавства; забезпечення правового супроводу діяльності підприємств при виконанні законодавчих вимог, що регулюють їх функціонування; тощо.

Кожен з наведених напрямів юридичного супроводження підприємницької діяльності має наслідком виникнення та подальший розвиток відповідних суспільних відносин, які підпадають під регламентацію адміністративно-правових норм внаслідок здійснення їх адміністративно-правового регулювання з боку уповноважених державою суб'єктів. У такому разі юридичне супроводження підприємницької діяльності слід розглядати як об'єкт адміністративно-правового регулювання, під чим пропонуємо розуміти визначену в нормативно-правових приписах сукупність суспільних відносин, що виникають і знаходять свій розвиток у процесі надання фахівцями в галузі права правничих послуг, спрямованих на забезпечення юридичної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності за відповідними напрямами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко І. О. Організаційно-правові основи надання послуг в галузі митної справи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2006. 205 с.
2. Бондарь В. П. Медико-соціальна експертиза як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 254–257. http://lsei.org.ua/1_2023/60.pdf.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.] Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
4. Гармаш Д. О. Кримінальна відповідальність за порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом : дис... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2008. 200 с.
5. Ємець Л. О. Адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави: дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.07. Харків, 2018. 415 с.
6. Іншин М. І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2005. 452 с.
7. Петрушенко В. Л. Філософський словник : терміни, персоналії, сентенції. Львів : «Магнолія 2006», 2011. 352 с.
8. Тацишин І. Б. Адміністративно-правове забезпечення інформаційних відносин в галузі реклами : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Львів, 2009. 198 с.
9. Тимошевич М. М. Адміністративно-правовий механізм реалізації права громадян на заняття підприємницькою діяльністю : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2024. 207 с.
10. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2008. 207 с.

11. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

12. Шаповал Р. В., Цибульник Н. Ю. Зміст адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів публічного адміністрування у секторі безпеки України. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 39–44.

13. Ярошенко А. С. Насінництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2014. Вип. 26. С. 202–204.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2024

Ivan F. BABAIEV,

Postgraduate Student

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

THE ESSENCE OF LEGAL SUPPORT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN UKRAINE AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

In the article has been examined the essence of legal support for entrepreneurial activity as an object of administrative-legal regulation. Emphasis has been placed on the importance of entrepreneurship as a component of the state's economic development, which contributes to the creation of gross domestic product, increases employment rates, attracts investments, and stimulates innovation processes. It has been underlined that in modern conditions, particularly under the influence of global economic changes, domestic political instability, and martial law, legal support becomes crucial for protecting the rights and interests of businesses and ensuring their sustainable operation. It has been emphasized that administrative-legal regulation of entrepreneurial activity is a multifaceted process encompassing norms aimed at creating a favorable environment for business. Within the realm of scientific discourse, various approaches to understanding this phenomenon have been considered: as a holistic mechanism ensuring the organization and structuring of legal relations or as a set of actions performed by authorized state bodies to regulate social processes. Arguments have been presented regarding the importance of applying a systematic approach to administrative-legal regulation, given its wide range of functions, including control, regulation, and maintaining stability. Based on the analysis of works by Ukrainian scholars, features of administrative-legal regulation have been highlighted, including the implementation of state goals, systematicity, and the presence of specially authorized entities exerting regulatory influence. It has been argued that legal support for entrepreneurial activity should be viewed as an object of administrative-legal regulation, which is proposed to mean a set of social relations defined in legal provisions and developing in the process of providing legal services by specialists in the legal domain, aimed at ensuring legal support for business entities in relevant directions.

Keywords: *legal support, entrepreneurial activity, administrative-legal regulation, administrative-legal support, administrative-legal principles, object, essence.*